

I

(Ψηφίσματα, συστάσεις και γνωμοδοτήσεις)

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Σε συνέχεια του κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου⁽¹⁾, το παρόν κείμενο υπενθυμίζει τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής και τα στοιχεία τα οποία πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα εθνικά δικαστήρια πριν υποβάλουν αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, παρέχει δε ταυτόχρονα στα δικαστήρια αυτά ορισμένες πρακτικές υποδείξεις σχετικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των αιτήσεων αυτών. Δεδομένου ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως επιδίδεται κατά κανόνα, αφού μεταφραστεί, σε όλους τους κατά το άρθρο 23 του Πρωτοκόλλου αριθ. 3 περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδιαφερομένους, η δε απόφαση του Δικαστηρίου που περατώνει τη δική δημοσιεύεται κατά κανόνα σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να δίδεται μεγάλη προσοχή στην παρουσίαση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και, ειδικότερα, στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των φυσικών προσώπων που εμπλέκονται στην υπόθεση.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

προς τα εθνικά δικαστήρια, σχετικές με την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων

(2018/C 257/01)

Εισαγωγή

1. Η προδικαστική παραπομπή, η οποία προβλέπεται στα άρθρα 19, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (στο εξής: ΣΕΕ) και 267 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ), αποτελεί θεμελιώδη μηχανισμό του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σκοπός της είναι η διασφάλιση της ενιαίας ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου αυτού στην Ένωση, με την παροχή στα δικαστήρια των κρατών μελών ενός μέσου το οποίο τους επιτρέπει να υποβάλλουν στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Δικαστήριο) προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ή το κύρος των πράξεων των θεσμικών ή λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης.

2. Η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής βασίζεται στη στενή συνεργασία του Δικαστηρίου με τα δικαστήρια των κρατών μελών. Για τη διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της διαδικασίας αυτής, είναι σκόπιμη η υπενθύμιση των ουσιωδών χαρακτηριστικών της και η παροχή ορισμένων διευκρινίσεων με στόχο την αποσαφήνιση των διατάξεων του κανονισμού Διαδικασίας σε ό,τι αφορά, μεταξύ άλλων, το όργανο που ζητεί την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και το αντικείμενο της σχετικής αιτήσεως, καθώς και τη μορφή και το περιεχόμενό της. Οι διευκρινίσεις αυτές, οι οποίες αφορούν όλες τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως (I), συμπληρώνονται από ρυθμίσεις οι οποίες αφορούν τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που απαιτούν επίσηυση της εκδικάσεως της υποθέσεως (II) και από ένα παράρτημα, στο οποίο παρατίθενται συνοπτικά τα ουσιώδη στοιχεία οποιασδήποτε αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

I. Διατάξεις οι οποίες έχουν εφαρμογή σε όλες τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως

Το όργανο που ζητεί την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

3. Η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφαινεται προδικαστικώς επί της ερμηνείας ή του κύρους του δικαίου της Ένωσης ασκείται με αποκλειστική πρωτοβουλία του εθνικού δικαστηρίου, ανεξάρτητα από το αν οι διάδικοι της κύριας δίκης έχουν εκφράσει ή όχι την επιθυμία για υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο. Στο εθνικό δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η διαφορά και το οποίο φέρει την ευθύνη της αποφάσεως που θα εκδοθεί, εναπόκειται αποκλειστικά να εκτιμά, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα της προδικαστικής αποφάσεως προκειμένου να εκδώσει τη δική του απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο.

⁽¹⁾ ΕΕ L 265 της 29.9.2012, σ. 1.

4. Ο όρος «δικαστήριο» ερμηνεύεται από το Δικαστήριο ως αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης, λαμβανομένου συναφώς υπόψη ενός συνόλου παραγόντων, όπως είναι η ίδρυση με νόμο του οργάνου το οποίο υποβάλλει το ερώτημα, ο μόνιμος χαρακτήρας του, ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της προσφυγής σε αυτό, η τήρηση της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως κατά την ενώπιόν του διαδικασία, η εφαρμογή, από το όργανο αυτό, κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του.

5. Τα δικαστήρια των κρατών μελών μπορούν να υποβάλλουν στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία ή το κύρος του δικαίου της Ένωσης εφόσον εκτιμούν ότι η επίλυση του ζητήματος από το Δικαστήριο είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής τους αποφάσεως (βλέπε άρθρο 267, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ). Η υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμη ιδίως όταν ανακύπτει ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου νέο ερμηνευτικό ζήτημα το οποίο έχει γενικότερη σημασία για την ενιαία εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης ή όταν η υφιστάμενη νομολογία δεν μπορεί να παράσχει τις διευκρινίσεις που είναι αναγκαίες σε ένα καινοφανές νομικό ή πραγματικό πλαίσιο.

6. Ωστόσο, όταν ανακύπτει ζήτημα σε υπόθεση εκκρεμή ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, το δικαστήριο αυτό οφείλει να υποβάλει στο Δικαστήριο τέτοιο ερώτημα (βλέπε άρθρο 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ), εκτός εάν υπάρχει ήδη σχετική νομολογία ή εάν δεν υπάρχει καμία εύλογη αμφιβολία ως προς την ορθή ερμηνεία του οικείου κανόνα δικαίου.

7. Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία, μολονότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν την ευχέρεια να απορρίπτουν τους λόγους που προβάλλονται ενώπιόν τους σχετικά με το ανίσχυρο μιας πράξεως θεσμικού ή άλλου οργάνου ή οργανισμού της Ένωσης, εντούτοις η δυνατότητα κήρυξης ως ανίσχυρης μιας τέτοιας πράξεως ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Εφόσον λοιπόν, ένα δικαστήριο κράτους μέλους έχει αμφιβολίες ως προς το κύρος μιας τέτοιας πράξεως, οφείλει να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, εκθέτοντας τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι η εν λόγω πράξη είναι ανίσχυρη.

Το αντικείμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

8. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να αφορά την ερμηνεία ή το κύρος του δικαίου της Ένωσης και όχι την ερμηνεία κανόνων του εθνικού δικαίου ή ζητήματα σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης.

9. Το Δικαστήριο αποφαινεται επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως μόνον εφόσον το δικαιο της Ένωσης είναι εφαρμοστέο στην υπόθεση της κύριας δίκης. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εκθέτει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία που το οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης ενδέχεται να έχουν εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση.

10. Όσον αφορά τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως οι οποίες αφορούν την ερμηνεία του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 51, παράγραφος 1, αυτού, οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν εφαρμόζουν το δικαιο της Ένωσης. Αν και οι περιπτώσεις τέτοιας εφαρμογής μπορεί να ποικίλλουν, εντούτοις, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να προκύπτει, κατά τρόπο σαφή και αναμφίβολο, ότι ένας κανόνας του δικαίου της Ένωσης, πλην του Χάρτη, έχει εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης. Στο μέτρο που το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να αποφαινεται επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως όταν μια έννομη κατάσταση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, οι διατάξεις του Χάρτη των οποίων ενδεχομένως γίνεται επίκληση από το αιτούν δικαστήριο δεν μπορούν να θεμελιώσουν, καθεαυτές, την αρμοδιότητα αυτή.

11. Τέλος, μολονότι για την έκδοση της αποφάσεώς του το Δικαστήριο λαμβάνει, κατ' ανάγκην, υπόψη το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, όπως αυτό προσδιορίζεται από το αιτούν δικαστήριο στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, εντούτοις δεν εφαρμόζει το ίδιο το δικαιο της Ένωσης στην εν λόγω διαφορά. Το Δικαστήριο, όταν αποφαινεται επί της ερμηνείας ή του κύρους διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, επιχειρεί να δώσει απάντηση χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, εναπόκειται όμως στο αιτούν δικαστήριο να αντλήσει τις συγκεκριμένες συνέπειες της απαντήσεως αυτής, μη εφαρμόζοντας ενδεχομένως τον εθνικό κανόνα που κρίνεται αντίθετος προς το δικαιο της Ένωσης.

Η κατάλληλη στιγμή για την υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

12. Ένα εθνικό δικαστήριο μπορεί να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα όταν διαπιστώνει ότι, για την έκδοση της αποφάσεώς του, είναι αναγκαία μια απόφαση σχετικά με την ερμηνεία ή το κύρος του δικαίου της Ένωσης. Πράγματι, το εθνικό δικαστήριο μπορεί καλύτερα να εκτιμήσει σε ποιο στάδιο της διαδικασίας πρέπει να υποβληθεί το ερώτημα αυτό.

13. Εντούτοις, στο μέτρο που η αίτηση αυτή θα αποτελέσει τη βάση της διαδικασίας που θα διεξαχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου και που το τελευταίο πρέπει να έχει στη διάθεσή του όλα τα στοιχεία τα οποία θα του επιτρέψουν να ελέγξει την αρμοδιότητά του για να απαντήσει στα υποβληθέντα ερωτήματα και, σε καταφατική περίπτωση, να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα αυτά, είναι αναγκαίο η απόφαση περί υποβολής προδικαστικού ερωτήματος να λαμβάνεται σε στάδιο της δίκης κατά το οποίο το αιτούν δικαστήριο είναι σε θέση να προσδιορίσει, με επαρκή ακρίβεια, το πραγματικό και νομικό πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης καθώς και τα ανακύπτοντα σε αυτή νομικά ζητήματα. Ενδέχεται, επίσης, να είναι προς το συμφέρον της ορθής απονομής της δικαιοσύνης η προδικαστική παραπομπή να γίνεται μετά από κατ' αντιμωλιαν συζήτηση.

Η μορφή και το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

14. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να λάβει οποιαδήποτε αποδεκτή από το εθνικό δίκαιο μορφή για τα παρεμπιπτόντα ζητήματα. Ωστόσο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η αίτηση αυτή αποτελεί τη βάση στην οποία θα στηριχθεί η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία καθώς και ότι επιδίδεται σε όλους τους κατά το άρθρο 23 του Πρωτοκόλλου αριθ. 3 περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Οργανισμός) ενδιαφερομένους και, ιδίως, σε όλα τα κράτη μέλη, προκειμένου να υποβληθούν τυχόν παρατηρήσεις εκ μέρους τους. Η συνακόλουθη ανάγκη μεταφράσεως της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιστά, επομένως, αναγκαία την εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου διατύπωσή της κατά τρόπο απλό, σαφή και ακριβή, χωρίς περιττά στοιχεία. Όπως δείχνει η εμπειρία, δέκα σελίδες αρκούν συνήθως για να εκτεθεί επαρκώς το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

15. Το περιεχόμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως καθορίζεται στο άρθρο 94 του κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και παρατίθεται συνοπτικά στο παράρτημα του παρόντος εγγράφου. Πέραν του κειμένου των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο προδικαστικών ερωτημάτων, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να περιλαμβάνει:

- συνοπτική έκθεση του αντικείμενου της διαφοράς, καθώς και των διαπιστωθέντων από το αιτούν δικαστήριο κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ή, τουλάχιστον, έκθεση των πραγματικών δεδομένων στα οποία στηρίζονται τα ερωτήματα·
- το περιεχόμενο των εφαρμοστέων στη συγκεκριμένη υπόθεση εθνικών διατάξεων και, ενδεχομένως, τη σχετική εθνική νομολογία, καθώς και
- έκθεση, αφενός, των λόγων που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να αμφιβάλλει για την ερμηνεία ή το κύρος ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης και, αφετέρου, της κατά τη γνώμη του εν λόγω δικαστηρίου σχέσεως μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας.

Σε περίπτωση απουσίας ενός ή περισσότερων από τα προαναφερόμενα στοιχεία, το Δικαστήριο ενδέχεται να κρίνει εαυτό αναρμόδιο να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων που του υποβλήθηκαν ή να απορρίψει την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ως απαράδεκτη.

16. Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να αναφερθεί σαφώς στις εθνικές διατάξεις που έχουν εφαρμογή στα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης και να προσδιορίσει επακριβώς τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητείται η ερμηνεία ή των οποίων αμφισβητείται το κύρος. Η αίτηση περιλαμβάνει, ενδεχομένως, σύνοψη των κρίσιμων επιχειρημάτων των διαδίκων της κύριας δίκης. Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμο να υπομνησθεί ότι μόνον η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μεταφράζεται και όχι τα τυχόν παραρτήματά της.

17. Το αιτούν δικαστήριο μπορεί, επίσης, να εκθέτει συνοπτικά την άποψή του ως προς την απάντηση που πρέπει να δοθεί στα υποβαλλόμενα προδικαστικά ερωτήματα. Μια τέτοια ένδειξη είναι χρήσιμη για το Δικαστήριο, ιδιαίτερα όταν καλείται να αποφανθεί επί αιτήσεως στο πλαίσιο ταχείας ή επείγουσας διαδικασίας.

18. Τέλος, τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται στο Δικαστήριο πρέπει να παρατίθενται σε διακριτό και σαφώς προσδιοριζόμενο τμήμα της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου, κατά προτίμηση στην αρχή ή στο τέλος της. Τα ερωτήματα πρέπει να είναι κατανοητά καθεαυτά, χωρίς να χρειάζεται να προστρέξει κανείς στο σκεπτικό της αποφάσεως.

19. Προς διευκόλυνση του αναγνώστη, είναι σημαντικό η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως να αποστέλλεται δακτυλογραφημένη στο Δικαστήριο και οι σελίδες και οι παράγραφοι της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου να είναι αριθμημένες.

20. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να φέρει ημερομηνία και υπογραφή και να αποστέλλεται, ακολούθως, στη Γραμματεία του Δικαστηρίου ηλεκτρονικώς (DDP-GrefreCour@curia.europa.eu) ή ταχυδρομικώς (Grefre de la Cour de justice, Rue du Fort Niedergrünwald, L-2925 Luxembourg). Σε περίπτωση ηλεκτρονικής αποστολής, μαζί με το πρωτότυπο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να αποστέλλεται ηλεκτρονικώς το κείμενο της αιτήσεως αυτής σε μορφή που να επιτρέπει την επεξεργασία (λογισμικό επεξεργασίας κειμένου, όπως το «Word», το «Open Office» ή το «LibreOffice»), προκειμένου να διευκολύνεται η επεξεργασία της αιτήσεως από το Δικαστήριο και, ιδίως, η μετάφρασή της σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

21. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να συνοδεύεται από όλα τα σχετικά έγγραφα τα οποία είναι χρήσιμα για την εκδίκαση της υποθέσεως από το Δικαστήριο και, ιδίως, από τα ακριβή στοιχεία των διαδικών της κύριας δίκης και των τυχόν εκπροσώπων τους, καθώς και από τη δικογραφία της υποθέσεως της κύριας δίκης ή από αντίγραφο της. Η δικογραφία αυτή (ή το αντίγραφο της) –που μπορεί να αποσταλεί ηλεκτρονικώς ή ταχυδρομικώς– φυλάσσεται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας στη Γραμματεία, όπου, πλην αντιθέτων υποδείξεων του αιτούντος δικαστηρίου, θα μπορούν να τη συμβουλευθούν οι κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού ενδιαφερόμενοι.

22. Προκειμένου να διασφαλιστεί η βέλτιστη προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της εκδίκασης της υποθέσεως από το Δικαστήριο, της επίδοσης της αιτήσεως στους κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού ενδιαφερομένους και της μεταγενέστερης δημοσιοποίησής, σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ένωσης, της αποφάσεως που περατώνει τη δίκη, είναι σημαντικό το αιτούν δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο που έχει πλήρη γνώση της υποβαλλόμενης στο Δικαστήριο δικογραφίας, να προβαίνει το ίδιο, με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, στην ανωνυμοποίηση των ονομάτων των φυσικών προσώπων των οποίων γίνεται μνεία στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης ή τα οποία αυτή αφορά, καθώς και στην απάλειψη των στοιχείων από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει η ταυτότητά τους. Λόγω της αυξανόμενης χρήσεως των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και ιδίως της χρήσεως μηχανών αναζήτησης, στερείται, εν πολλοίς, πρακτικής αποτελεσματικότητας η ανωνυμοποίηση που διενεργείται μετά την κατάθεση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και, κατά μείζονα λόγο, μετά την επίδοση της αιτήσεως αυτής στους κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού ενδιαφερομένους και τη δημοσίευση στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* της ανακοινώσεως σχετικά με την υπόθεση.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής και της εθνικής διαδικασίας

23. Το εθνικό δικαστήριο διατηρεί μεν την αρμοδιότητα να λαμβάνει προσωρινά μέτρα, ιδίως όταν το προδικαστικό ερώτημα αφορά το κύρος μιας πράξεως, πλην όμως η υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως συνεπάγεται την αναστολή της εθνικής διαδικασίας μέχρις ότου αποφανθεί το Δικαστήριο.

24. Μολονότι το Δικαστήριο παραμένει αρμόδιο να αποφανθεί επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως όσο αυτή δεν έχει ανακληθεί από το αιτούν δικαστήριο, εντούτοις δεν πρέπει να λησμονείται ο ρόλος του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής, ο οποίος συνίσταται στη συμβολή του στην αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών και όχι στη διατύπωση γνωμοδοτήσεων επί γενικών ή υποθετικών ερωτημάτων. Στο μέτρο που η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής προϋποθέτει την ύπαρξη εκκρεμούς διαφοράς ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, στο τελευταίο εναπόκειται να ενημερώνει το Δικαστήριο για κάθε διαδικαστική ενέργεια δυνάμενη να επηρεάσει την ενώπιόν του διαδικασία και, ιδίως, για οποιαδήποτε παραίτηση, συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς ή άλλο γεγονός που συνεπάγεται κατάργηση της δίκης. Το αιτούν δικαστήριο οφείλει, επίσης, να ενημερώνει το Δικαστήριο για την τυχόν έκδοση αποφάσεως στο πλαίσιο ενδίκου μέσου που ασκήθηκε κατά της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου και για τις συνέπειες που αυτή επιφέρει επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

25. Προς το συμφέρον της εύρυθμης διεξαγωγής της προδικαστικής διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου και προς διασφάλιση της πρακτικής αποτελεσματικότητάς της θα πρέπει, πάντως, οι πληροφορίες αυτές να κοινοποιούνται στο Δικαστήριο το συντομότερο δυνατόν. Εξάλλου, εφιστάται η προσοχή των εθνικών δικαστηρίων στο γεγονός ότι η ανάκληση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να επηρεάσει τη διαχείριση παρόμοιων υποθέσεων (ή σειράς παρόμοιων υποθέσεων) από το αιτούν δικαστήριο. Οσάκις η έκβαση πλειόνων εκκρεμών υποθέσεων ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου εξαρτάται από την απάντηση του Δικαστηρίου στα ερωτήματα αυτά, ενδείκνυται η ένωση, στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, των υποθέσεων αυτών, προκειμένου το Δικαστήριο να έχει τη δυνατότητα να απαντήσει στα υποβληθέντα ερωτήματα παρά την τυχόν περαιώση μιας ή περισσότερων υποθέσεων.

Τα δικαστικά έξοδα και η δικαστική αρωγή

26. Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία προδικαστικής παραπομπής διεξάγεται ατελώς, ενώ το Δικαστήριο δεν αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων των διαδικών στην ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου διαφορά της κύριας δίκης· στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί σχετικά.

27. Σε περίπτωση ανεπάρκειας των πόρων διαδικού της κύριας δίκης, το Δικαστήριο μπορεί να χορηγήσει στον εν λόγω διάδικο δικαστική αρωγή, προκειμένου αυτός να καλύψει ιδίως τα έξοδα εκπροσωπήσεώς του ενώπιον του Δικαστηρίου. Η δικαστική αυτή αρωγή χορηγείται μόνον εφόσον ο εν λόγω διάδικος δεν τυγχάνει ήδη αρωγής σε εθνικό επίπεδο ή αν η σχετική αρωγή δεν καλύπτει –ή καλύπτει μόνο μερικώς– τα έξοδα στα οποία αυτός υποβάλλεται ενώπιον του Δικαστηρίου.

Η επικοινωνία μεταξύ του Δικαστηρίου και του αιτούντος δικαστηρίου

28. Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, η Γραμματεία του Δικαστηρίου διατηρεί επαφή με το αιτούν δικαστήριο στο οποίο διαβιβάζει αντίγραφο όλων των διαδικαστικών εγγράφων καθώς και, κατά περίπτωση, των αιτήσεων παροχής συμπληρωματικών στοιχείων ή διευκρινίσεων που θεωρούνται αναγκαία προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που υπέβαλε το εν λόγω δικαστήριο.

29. Μετά το πέρας της διαδικασίας, η Γραμματεία διαβιβάζει την απόφαση του Δικαστηρίου στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο παρακαλείται να ενημερώσει το Δικαστήριο για τον τρόπο με τον οποίο εφάρμοσε την απόφαση αυτή στην υπόθεση της κύριας δίκης και να του αποστείλει την τελική απόφασή του επί της υποθέσεως αυτής.

II. Ειδικές διατάξεις σχετικές με τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που απαιτούν επίστευση της εκδικάσεως της υποθέσεως

30. Υπό τις προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπουν το άρθρο 23α του Οργανισμού και τα άρθρα 105 έως 114 του κανονισμού Διαδικασίας, αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να εκδικαστεί με την ταχεία διαδικασία ή με την επείγουσα διαδικασία. Η εφαρμογή των ως άνω διαδικασιών αποφασίζεται από το Δικαστήριο, κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος του αιτούντος δικαστηρίου στο οποίο πρέπει να εκτινθούν οι νομικές και πραγματικές συνθήκες που δικαιολογούν την εφαρμογή αυτής(αυτών) της διαδικασίας(ών) ή, όλως εξαιρετικώς, αυτεπαγγέλτως όταν κρίνεται ότι αυτό επιβάλλουν η φύση ή οι ειδικές συνθήκες της υποθέσεως.

Οι προϋποθέσεις εφαρμογής της ταχείας διαδικασίας και της επείγουσας διαδικασίας

31. Κατά το άρθρο 105 του κανονισμού Διαδικασίας, αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να υπαχθεί σε ταχεία διαδικασία, παρεκκλίνουσα από τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού, όταν η φύση της υποθέσεως απαιτεί την εξέτασή της το συντομότερο δυνατόν. Επειδή η εν λόγω διαδικασία συνεπάγεται σημαντικούς περιορισμούς για όλους τους μετέχοντες σε αυτή και, ιδίως, για το σύνολο των κρατών μελών που καλούνται να καταθέσουν παρατηρήσεις, γραπτές ή προφορικές, εντός πολύ βραχυτέρων προθεσμιών σε σχέση με τις συνήθεις, η εφαρμογή της πρέπει να ζητείται μόνον όταν συντρέχουν ειδικές περιστάσεις που δικαιολογούν την ανάγκη να αποφανθεί το Δικαστήριο ταχέως επί των υποβαλλόμενων ερωτημάτων. Κατά πάγια νομολογία, ο μεγάλος αριθμός προσώπων ή νομικών καταστάσεων που αφορά ενδεχομένως η απόφαση την οποία θα εκδώσει το αιτούν δικαστήριο μετά την απάντηση του Δικαστηρίου επί των προδικαστικών ερωτημάτων δεν αποτελεί, αυτός καθαυτός, εξαιρετική περίπτωση ικανή να δικαιολογήσει την ταχεία διαδικασία.

32. Η ως άνω διαπίστωση επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο όσον αφορά την επείγουσα προδικαστική διαδικασία του άρθρου 107 του κανονισμού Διαδικασίας. Η διαδικασία αυτή, η οποία εφαρμόζεται μόνο στους τομείς που μνημονεύονται στον τίτλο V του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ, σχετικά με τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, επιβάλλει ακόμη μεγαλύτερους περιορισμούς στους ενδιαφερομένους, καθόσον περιορίζει τον αριθμό των διαδίκων που έχουν τη δυνατότητα να καταθέσουν γραπτές παρατηρήσεις και, σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, παρέχει τη δυνατότητα να παραλειφθεί εντελώς το στάδιο της γραπτής διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου. Επομένως, η εφαρμογή της διαδικασίας αυτής πρέπει να ζητείται μόνο σε περιπτώσεις όπου είναι απολύτως αναγκαίο το Δικαστήριο να αποφανθεί ταχέως επί των ερωτημάτων που του υποβάλλει το αιτούν δικαστήριο.

33. Χωρίς να είναι εδώ δυνατή η εξαντλητική απαρίθμηση των περιστάσεων αυτών, ιδίως λόγω της ποικιλομορφίας και της διαρκούς εξέλιξης των κανόνων της Ένωσης που διέπουν τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ένα εθνικό δικαστήριο μπορεί να υποβάλει, για παράδειγμα, αίτημα να ακολουθηθεί η επείγουσα προδικαστική διαδικασία στην κατά το άρθρο 267, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ περίπτωση ενδιαφερομένου ο οποίος είναι κρατούμενος ή στερείται της ελευθερίας του, όταν η απάντηση στο ανακύπτον ζήτημα είναι αποφασιστικής σημασίας για την εκτίμηση της νομικής καταστάσεως του προσώπου αυτού ή, ακόμη, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με τη γονική μέριμνα ή την επιμέλεια ανήλικων τέκνων, όταν η αρμοδιότητα του επιληφθέντος βάσει του δικαίου της Ένωσης δικαστηρίου εξαρτάται από την απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα.

Το αίτημα εφαρμογής της ταχείας ή της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας

34. Για να είναι σε θέση το Δικαστήριο να αποφασίσει σύντομα αν πρέπει να ακολουθηθεί την ταχεία ή την επείγουσα προδικαστική διαδικασία, το σχετικό αίτημα πρέπει να εκθέτει επακριβώς τις νομικές και πραγματικές συνθήκες που δικαιολογούν το επείγον και, ιδίως, τους κινδύνους που υφίστανται αν ακολουθηθεί η συνήθης διαδικασία για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως. Στο μέτρο του δυνατού, το αιτούν δικαστήριο πρέπει επίσης να εκθέτει συνοπτικά την άποψή του όσον αφορά την απάντηση που πρέπει να δοθεί στα υποβαλλόμενα ερωτήματα. Μια τέτοια ένδειξη διευκολύνει τους διαδίκους της κύριας δίκης και τους λοιπούς ενδιαφερομένους που μετέχουν στη διαδικασία να λάβουν θέση και, ως εκ τούτου, συμβάλλει στην ταχεία διεξαγωγή της διαδικασίας.

35. Το αίτημα εφαρμογής της ταχείας διαδικασίας ή της επείγουσας διαδικασίας πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να υποβάλλεται με σαφήνεια, κατά τρόπο που να παρέχει τη δυνατότητα στη Γραμματεία του Δικαστηρίου να διαπιστώσει αμέσως ότι η υπόθεση χρήζει ειδικής μεταχειρίσεως. Προς τούτο, το αιτούν δικαστήριο καλείται να διευκρινίζει ποια από τις δύο διαδικασίες ζητεί στην προκειμένη περίπτωση και να αναφέρει, στο αίτημά του, το εφαρμοστέο άρθρο του κανονισμού Διαδικασίας (το άρθρο 105, σχετικά με την ταχεία διαδικασία, ή το άρθρο 107, σχετικά με την επείγουσα διαδικασία). Η σχετική μνεία πρέπει να γίνεται σε ένα ευχερώς προσδιορισμένο σημείο της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου (π.χ. στην αρχή της απόφασης ή σε χωριστή δικαστική πράξη). Ένα τέτοιο αίτημα μπορεί κάλλιστα να περιέχεται σε συνοδευτική επιστολή του αιτούντος δικαστηρίου.

36. Όσον αφορά την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου καθεαυτή, η συντομία στη διατύπωσή της είναι ακόμη σημαντικότερη σε περιπτώσεις επείγοντος, καθόσον συμβάλλει στην ταχεία διεξαγωγή της διαδικασίας.

Η επικοινωνία μεταξύ του Δικαστηρίου, του αιτούντος δικαστηρίου και των διαδίκων της κύριας δίκης

37. Το δικαστήριο που υποβάλλει αίτημα για την εφαρμογή της ταχείας ή της επείγουσας διαδικασίας καλείται να διαβιβάσει το αίτημα αυτό και την απόφαση περί παραπομπής –μαζί με μορφότυπο του κειμένου της που να επιτρέπει επεξεργασία (λογισμικό επεξεργασίας κειμένου, όπως το «Word», το «Open Office» ή το «LibreOffice») – με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (DDP-GrefeCour@curia.europa.eu).

38. Για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας του Δικαστηρίου τόσο με το αιτούν δικαστήριο όσο και με τους διαδίκους στη διαφορά της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο καλείται επίσης να δηλώσει την ηλεκτρονική διεύθυνσή του και ενδεχομένως τον αριθμό συσκευής τηλεομοιοτυπίας (φαξ) του, τα οποία μπορεί να χρησιμοποιεί το Δικαστήριο, καθώς και τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις και ενδεχομένως τους αριθμούς συσκευής τηλεομοιοτυπίας των εκπροσώπων των διαδίκων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τα ουσιώδη στοιχεία της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως**1. Το αιτούν δικαστήριο**

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να περιέχει ακριβή μνεία του αιτούντος δικαστηρίου και, ενδεχομένως, του τμήματος ή του δικαστικού σχηματισμού που υποβάλλει την αίτηση και να αναφέρει τα ακριβή στοιχεία επικοινωνίας του εν λόγω δικαστηρίου, προκειμένου να διευκολύνεται η μεταγενέστερη επικοινωνία μεταξύ αυτού και του Δικαστηρίου.

2. Οι διάδικοι της κύριας δίκης και οι εκπρόσωποί τους

Μετά τη μνεία του αιτούντος δικαστηρίου ακολουθεί μνεία των διαδίκων της κύριας δίκης και, ενδεχομένως, των εκπροσώπων τους ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου. Όταν τούτο κρίνεται αναγκαίο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το αιτούν δικαστήριο ανωνυμοποιεί την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, απαλείφοντας προς τον σκοπό αυτό τα ονόματα των φυσικών προσώπων των οποίων γίνεται μνεία στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης ή τα οποία αυτή αφορά, καθώς και τα στοιχεία από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει η ταυτότητά τους.

Το αιτούν δικαστήριο αποστέλλει στο Δικαστήριο, εφόσον υπάρχουν, τις δύο μορφές του κειμένου της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, ήτοι το πλήρες κείμενο της αιτήσεως, το οποίο περιλαμβάνει τα ονόματα και τα πλήρη στοιχεία των διαδίκων της κύριας δίκης, και το ανωνυμοποιημένο κείμενο της εν λόγω αιτήσεως. Αυτή η ανωνυμοποιημένη αίτηση, αφού μεταφραστεί σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ένωσης, θα επιδοθεί σε όλους τους κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού ενδιαφερομένους και θα αποτελέσει τη βάση για κάθε είδους μεταγενέστερη δημοσίευση για την υπόθεση.

3. Το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης και τα σχετικά πραγματικά περιστατικά

Το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εκθέσει συνοπτικά το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, καθώς και τα σχετικά πραγματικά περιστατικά όπως αυτά διαπιστώθηκαν ή έγιναν δεκτά από το εν λόγω δικαστήριο.

4. Οι κρίσιμες νομικές διατάξεις

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να αναφέρει επακριβώς τις εφαρμοστέες στα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης εθνικές διατάξεις και, ενδεχομένως, τη σχετική εθνική νομολογία, καθώς και τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητείται η ερμηνεία ή των οποίων αμφισβητείται το κύρος. Οι σχετικές αναφορές πρέπει να είναι πλήρεις και να περιλαμβάνουν τον τίτλο και τον ακριβή προσδιορισμό των επίμαχων διατάξεων καθώς και τα στοιχεία δημοσίευσής τους. Οι παραπομπές στη νομολογία, εθνική ή ευρωπαϊκή, περιλαμβάνουν επίσης, στο μέτρο του δυνατού, τον αριθμό ECLI («European Case Law Identifier») της σχετικής αποφάσεως.

5. Η αιτιολογία της παραπομπής

Το Δικαστήριο αποφαινεται επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως μόνον εφόσον το δίκαιο της Ένωσης είναι εφαρμοστέο στην υπόθεση της κύριας δίκης. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εκθέτει τους λόγους που το οδήγησαν να αναρωτηθεί ως προς την ερμηνεία ή το κύρος συγκεκριμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και τη σχέση που το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι υπάρχει μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας. Εφόσον το κρίνει αναγκαίο για την κατανόηση της υποθέσεως, το αιτούν δικαστήριο μπορεί να παραθέτει τα σχετικά με τα ζητήματα αυτά επιχειρήματα των διαδίκων.

6. Τα προδικαστικά ερωτήματα

Το αιτούν δικαστήριο παραθέτει, κατά τρόπο σαφή και διακριτό, τα υποβαλλόμενα στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα. Τα ερωτήματα αυτά πρέπει να είναι κατανοητά καθεαυτά, χωρίς να χρειάζεται παραπομπή στο σκεπτικό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

Στο μέτρο του δυνατού, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει επίσης συνοπτικά την άποψή του επί της απαντήσεως που πρέπει να δοθεί στα υποβαλλόμενα προδικαστικά ερωτήματα.

7. Ενδεχόμενη ανάγκη ειδικής μεταχειρίσεως

Τέλος, εφόσον το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η αίτηση την οποία υποβάλλει στο Δικαστήριο χρήζει ειδικής μεταχειρίσεως, τόσο ως προς την ανάγκη διατήρησεως της ανωνυμίας των προσώπων τα οποία αφορά η διαφορά της κύριας δίκης όσο και ως προς την τυχόν ταχύτητα με την οποία πρέπει να εξετασθεί η αίτηση από το Δικαστήριο, οι λόγοι που συνηγορούν υπέρ μιας τέτοιας μεταχειρίσεως πρέπει να εκτίθενται λεπτομερώς στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και, ενδεχομένως, στα συνοδευτικά αυτής έγγραφα.

Οι τυπικές πτυχές της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να υποβάλλονται κατά τρόπο που να διευκολύνει τη μεταγενέστερη ηλεκτρονική επεξεργασία τους από το Δικαστήριο και, ιδίως, κατά τρόπο που να παρέχει τη δυνατότητα σάρωσής τους και αναγνώρισης των στοιχείων τους. Προς τούτο:

- οι αιτήσεις δακτυλογραφούνται σε χαρτί λευκό, χωρίς γραμμές, σχήματος A4,
- για το κείμενο πρέπει να χρησιμοποιείται συνήθης γραμματοσειρά (όπως Times New Roman, Courier ή Arial) μεγέθους τουλάχιστον 12 στιγμών εντός του κειμένου και τουλάχιστον 10 στιγμών στις υποσημειώσεις, με διάστιχο 1,5 και περιθώρια, οριζόντια και κάθετα, (άνω, κάτω, αριστερά και δεξιά) τουλάχιστον 2,5 cm, και
- όλες οι σελίδες της αιτήσεως, καθώς και οι παράγραφοι που αυτή περιλαμβάνει, φέρουν αύξουσα συνεχή αρίθμηση.

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να φέρει ημερομηνία και υπογραφή. Αποστέλλεται στο Δικαστήριο, μαζί με τη δικογραφία της υποθέσεως της κύριας δίκης, είτε ηλεκτρονικώς (DDP-GreffeCour@curia.europa.eu) είτε ταχυδρομικώς με συστημένη επιστολή στη Γραμματεία του Δικαστηρίου (Rue du Fort Niedergrünwald, L-2925 Luxembourg). Σε περίπτωση ηλεκτρονικής αποστολής, μαζί με το πρωτότυπο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως αποστέλλεται ηλεκτρονικώς το κείμενο της αιτήσεως αυτής σε μορφή που να επιτρέπει επεξεργασία (λογισμικό επεξεργασίας κειμένου, όπως το «Word», το «Open Office» ή το «LibreOffice»).

Σε περίπτωση αιτήσεως εφαρμογής της ταχείας ή της επείγουσας προδικαστικής διαδικασίας, συνιστάται η ηλεκτρονική αποστολή του πρωτοτύπου της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, καθώς και του κειμένου της σε μορφή που να επιτρέπει επεξεργασία.
